

Fördjupat samarbete

**Rapport
februari 2006**

Ingalill Walander Olsson

Bakgrund och syfte

Länsbiblioteket i Värmland har under två och ett halvt år drivit projektet ”Bibliotek Värmland- med brukaren i centrum”, ett nätverkssamarbete mellan kommunbibliotek, sjukhusbibliotek, universitetsbibliotek och AC-central. Projektet har bekostats av bidrag från Region Värmland och av Finansdepartementets medel för samverkan mellan kommuner och landsting med befolkningsminskning.

Bakgrunden var en tradition där det sedan tidigare fanns ett samarbete mellan de olika bibliotekstyperna beträffande kompetensutveckling, lån av böcker mellan biblioteken via samsöksfunktionen Wermsök, transporter och gemensamma chefsmöten där även Läns-AV-centralens chef deltar.

Den starka viljan till och erfarenheterna av samarbete i länet ville vi ta tillvara och vidareutveckla genom samverkansprojektet ”Bibliotek Värmland”.

Syftet med projektet har varit att genom samverkan mellan biblioteken (oberoende av huvudman) och Läns-AV-centralen uppnå ett bättre resursutnyttjande för användarnas bästa. Brukarperspektivet har varit centralt i vårt arbete och det övergripande målet har varit att öka kvaliteten på biblioteksservicen i Värmland.

Det processinriktade arbetssättet har bidragit till ett stort engagemang för Bibliotek Värmland-tanken. Den något okonventionella modellen med arbetsgrupper som jobbat med de olika projektmålen istället för att jag som projektledare skulle arbeta som ensamutredare har gjort att förslag och förankring löpt parallellt. Därmed har vi vunnit förtroende som är väsentligt i ett utvecklingsarbete.

De besök som vi från Länsbiblioteket gjort hos länets alla bibliotekspersonalgrupper varje år för att ta in synpunkter och idéer för projektarbetet har också varit mycket viktiga i processen.

Arbetsgrupper har arbetat med frågor som från början var prioriterade och även med frågor som uppkommit efter hand. Grupper har jobbat med följande frågor: gemensamt lånekort, mediasamarbete, databaser, biblioteksportal, inköpssamarbete, marknadsföring, magasin, omvärldsanalys och barnbiblioteksverksamhet.

Många konkreta resultat har uppnåtts och vi arbetar vidare trots att det projektet nu formellt är avslutat.

Utdrag ur projektansökan:

”Vi ville utveckla samarbetet ytterligare. I nätverkssamarbetet behövs en koordinerande och initierande part. Biblioteken i samverkan står för genomförandet. Detta sätt att arbeta har visat sig konstruktivt och medför också en kompetensutveckling för deltagarna. Vi ville inrikta det fortsatta arbetet på digital produktion i samverkan. För att kunna arbeta med denna fördjupade samverkan behövs en projektledare som håller ihop arbetsgrupperna, både befintliga och tillkommande och skapar en helhet och struktur på arbetet”.

Vision

Den vision som driver oss i Bibliotek Värmland-samarbetet är kort och gott – **brukaren i centrum**. Den är som en blinkande fyr som hjälper oss att hålla kursen och ger oss kraft att nå

längre. Det är den riktning vi valt för vårt arbete och den brukar verka förlösande när vi fastnar i någon frågeställning.

Utöver detta pratar vi om tre kännetecken som ska karaktärisera samarbetet – **generositet, delaktighet och integritet.**

Generositet som är grunden för ett ömsesidigt samarbete, delaktighet för att ta tillvara den kraft och kunskap som finns bland bibliotekspersonalen och integritet så att varje lokalt bibliotek får behålla sin profil.

Mål

24-timmarsbiblioteket. Vidareutveckling av portalen www.bibliotekvarmland.se med tjänster som låntagarna kan utföra själva.

- Direktbeställning, så att låntagaren själv kan beställa boken direkt i katalogen och hämta på valfritt bibliotek
- Fråga Bibliotek Värmland, en frågetjänst för de lokala frågorna.

Aktiviteter

Samarbete med Universitetsbiblioteket

Länsbiblioteket, kommunbiblioteken och Karlstads Universitetsbibliotek har sedan drygt tio år ett samarbete om fjärrlån. Det innebär att alla länets bibliotek sedan många år kunnat beställa sina böcker direkt i Universitetsbibliotekets katalog. Förändringar i omvärlden medför att samarbetet ständigt fördjupas och förbättras. Samverkansarbetet har med åren utvidgats.

I Karlstads Universitetsbiblioteks ”Organisation och mål 2003-2005” står under rubriken ”Övergripande förhållanden som är viktiga för organisationen”: *Av särskilt stort värde är den regionala samverkan som utvecklats inom ramen för Bibliotek Värmland och där nya former för samarbete mellan universitetsbiblioteket, folkbiblioteket och länsbiblioteket prövas. Det kan gälla t ex viss fortbildning, gemensamma lånekort och gemensamma digitala resurser.*

För att underlätta för studerande kan följande punkter nämnas:

- Samma lånekort går att använda på alla bibliotek i länet, inklusive sjukhusbibliotek och universitetsbibliotek. Det måste bara registreras i det använda bibliotekets låntagarregister.
- Genom samsöksfunktionen Wermsök kan man med en enda sökning se om den önskade boken finns på något bibliotek i Värmland. Både sjukhusbibliotek och universitetsbibliotek ingår i Wermsök.
- Alla lån kan lämnas fritt över hela länet. Länsbiblioteket har transporter till hela länet två gånger i veckan. Ett lån gjort på ett kommunbibliotek kan även lämnas på sjukhusbibliotek eller universitetsbibliotek.
- Flera bibliotek har inrättat studierum eller särskilda studieplatser med grupprum i eller i anslutning till biblioteket.

- Alla bibliotek, inklusive universitetsbibliotek och sjukhusbibliotek, finns samlade i en gemensam annons i telefonkatalogen.

Nätverksträffar för vuxenutbildningsansvariga i länet äger rum 2ggr/termin och där deltar även länets studiebibliotekarier. Den bibliotekarie på Karlstads universitetsbibliotek som ansvarar för service till distansstuderande deltar i arbetsmötena med studiebibliotekarierna.

En samverkan med universitetsbiblioteket har resulterat i kurser i de vanligaste databaserna och auskultation på universitetsbiblioteket för intresserade bibliotekarier från kommunbibliotek.

Den biblioteksvägvisare för distansstudenter som universitetsbiblioteket tagit fram är också mycket uppskattad av kommunbiblioteken.

Länsbiblioteket arbetar nu med att tillsammans med universitetsbiblioteket ta fram en broschyr som vänder sig till personal på Lärcentra. Den ska handla om vilka resurser biblioteken har och vilken service de kan ge.

Under 2005 års Bibliotek Värmland-seminarium samlades närmare 50 personer från biblioteken i länet för att lyssna till olika föreläsare och diskutera samverkansfrågor. En uppskattad föreläsare var Gunnar Sahlin som talade under rubriken "Bibliotekens utveckling kräver samordning och gemensamma lösningar".

Han inledde sitt anförande med att tala varmt om vårt projekt och han tyckte att vi har hunnit långt i vårt samarbete och tjänar som föredöme för många andra.

Portalen www.bibliotekvarmland.se har skapats under den första projektiden. Den är en ingång till de värmländska bibliotekens samlade resurser och vänder sig till allmänheten.

24-timmarswebben

LimIT-projektet är ett 3 årigt länsöverskridande projekt som syftar till att öka användningen av bibliotekens e-tjänster. Nio län samarbetar (Dalarna, Gotland, Stockholm, Sörmland, Uppsala, Värmland, Västmanland, Örebro och Östergötland) och projektet finansieras av Kulturrådet.

Projektets mål är att öka och synliggöra bibliotekens e-tjänster.

För att nå målet är utbildningar och seminarier för bibliotekspersonalen i fokus. Viktigt är det också att informera och stötta personalen i sitt arbete på det enskilda biblioteket.

Bibliotekens webbsidor är centralt i arbetet med att synliggöra bibliotekens e-tjänster. Det är viktigt att alla medborgare kan ta del av vad som visas på bibliotekshemsidorna och det krävs en medvetenhet hos personalen om vad som behöver åtgärdas. Statskontorets e-nämnd har arbetat fram en vägledning, *Vägledningen 24-timmarswebben 2.0*, och den har varit ett stort fokusområde från Länsbibliotekets sida.

Den 28 april bjöds biblioteksanställda och kommunernas IT- och webbansvariga in till ett seminarium i Karlstad med Funda Denizhan, projektledare för 24-timmarswebben. Ett 60-tal personer kom till seminariet.

Seminariet följdes upp med en kurs, *Programmera tillgängligt*, i ETU AB:s regi.

Bibliotek Värmland-portalen

Portalgruppen som också är Värmlands referensgrupp för LimIT har fortsatt sitt arbete med inriktning på Bibliotek Värmland. Tjänster har lagts till på portalen och några förändringar i layouten har gjorts. Det som har tillkommit är e-ljudböcker och ljudböcker från eLib.

Tre medlemmar i portalgruppen har gått en djupare utbildning för att själva kunna skapa och ändra enklare mallayouter.

Teknikkurser

I ett led att utbilda bibliotekspersonalen och öka IT-kunskaperna har Länsbiblioteket satt ihop en teknikutbildning där man får lära sig om text- och ljudformat, testa att ladda ner e-böcker till handdator och mp3-format, såsom Daisy-böcker och e-musik, till mp3-spelare. Under året har 53 personer deltagit i utbildningarna.

Fråga Biblioteket

Personal från Länsbiblioteket har besökt nio bibliotek i länet som anmält intresse för att prova tjänsten. De har då informerat om organisationen och kringarbetet. En informationsdag med projektledarna för Fråga Biblioteket, Nina Ström och Åke Nygren hölls i Karlstad där bibliotekspersonalen fick möjlighet att ställa frågor.

Utbildningar hölls på Länsbiblioteket för alla som ville skulle få prova på och bilda sig en uppfattning om Fråga Bibliotekets arbetsredskap VRL+.

Nästa steg var att diskutera om e-posttjänsten kunde bli den modell som biblioteken i Värmland skulle välja. En sådan tjänst skulle fungera som en extra marknadsföring för Värmlandsbiblioteken och samtidigt vara en brygga till den nationella tjänsten.

Chefsmötet ansåg dock att det är viktigare att utveckla och marknadsföra OPAC för att öka tillgängligheten för medborgarna än att inrätta en regional frågetjänst.

Direktbeställning

Mellan biblioteken i länet har sedan länge funnits en generös attityd till lån mellan kommunerna och detta lånesamarbete har växt fram efter hand genom åren. Den bärande tanken har varit den att det är lättare att låna in om man är generös när man lånar ut.

Sökfunktionen ”Wermsök” där man samtidigt kan söka i länets olika bibliotekskataloger gör det möjligt att snabbt få en överblick över titlar som finns på länets bibliotek. Denna funktion finns på portalen för Bibliotek Värmland och är för allmänheten.

Under det första projektåret testades ett utökat lånesamarbete och möjligheten att lämna tillbaka där det passar låntagaren bäst. Det framkom då gång på gång att låntagarna tog för givet att de också skulle kunna beställa själva och hämta på det bibliotek man vill. Därmed stod det klart att denna möjlighet som vi kallar direktbeställning måste erbjudas men frågan var bara hur vi skulle kunna åstadkomma en praktisk lösning.

Vid bibliotekschefsmötet i september 2005 diskuterades frågan och ett förslag kom om en medelväg för att få till en kommunikation via e-post. Låntagaren skulle då kunna beställa med hjälp av ett formulär som skickas mellan biblioteken. Universitetsbiblioteket tog fram formuläret.

Några bibliotek skulle delta i ett praktiskt försök med denna e-postmöjlighet och nu var frågan: var skulle formuläret ligga? Det visade sig att denna fråga var något mer komplicerad än den tycktes vara vid en första anblick. Skulle formuläret ligga på portalen eller på respektive biblioteks sida eller på bådadera? Portalgruppen testade olika placeringar och nya frågor uppkom efter hand. Samtidigt växte insikten att det ur brukarsynpunkt inte blir bra att möjligheten skulle erbjudas endast vid några bibliotek. Frågan återkom på bibliotekschefernas bord i december och man enades om ett fullskaleförsök.

Några olösta knutar kvarstod men frågan fick nu en ny vändning. Den ingår nu som en del i den förstudie som Länsbiblioteket ska göra angående ett eventuellt datasystemsamarbete mellan biblioteken i länet.

Frågan om samarbete kring biblioteksdatasystem har växt fram under året. Bakgrunden är att när vi i den samverkan som bedrivits inom Bibliotek Värmland har stött på problem har de ofta berott på att biblioteken inte kan nå varandra på grund av väggarna mellan de olika bibliotekens datasystem.

Under chefsmötet i maj 2005 tog sex kommuner upp frågan om att de ville med stöd av länsbiblioteket få till ett samarbete kring nästa uppgradering av BOOK-IT och de sex bibliotekscheferna bildade en grupp med länsbiblioteket som samordnare.

I september under chefsmötet hade gruppen ett möte med några andra bibliotekschefer närvarande som då påminde om att det är viktigt att se frågan i perspektivet gemensamt datasystem i hela länet så att även LIBRA-bibliotek ska kunna delta i samarbetet.

Under hösten har Region Värmlands kommunikationsstrateg kopplats in på frågan och en IT-chef har fått mandat av sina kollegor i länet att ansvara för den tekniska sidan av samarbetet.

I januari deltog 15 av 16 bibliotekschefer, några systemansvariga och några tekniker tillsammans med länsbiblioteket i ett möte med Axiell BOOK-IT som svarade på frågor kring olika typer av samarbete kring datasystem. Under mötet pratades om fyra möjliga scenarier – gemensam server, egna instanser, gemensam organisation eller en virtuell lösning.

I februari kommer frågan upp på bibliotekschefsmötet och under mars månad kommer länsbiblioteket att tillsammans med en arbetsgrupp göra en förstudie dvs samla ihop frågor som efter fördjupning ska utmynna i ett dokument.

Frågan om direktbeställning ingår nu som en del av processen kring datasystemsamarbete eftersom gemensam katalog och gemensam kontoorganisation skulle innebära att frågan om direktbeställning då faller bort.

Utvecklingen går mot att fler och fler möjligheter till låntagarservice ges i systemen och det är troligt att OPAC är bibliotekens framtida viktigaste serviceredskap, inte bara en bibliotekskatalog. Därför är nu frågan om gemensamt datasystem den viktigaste strategiska frågan för kommunbiblioteken i Värmland.

Slutsatser

Det fördjupade samarbetet har bl a inneburit att tanken om 24-timmarsbiblioteket har förstärkts och givit biblioteken en ökad medvetenhet om vikten av att arbeta med de virtuella besökarna dvs de som via Internet söker bibliotekstjänster.

Genom arbetet i grupper har man fått tillfälle att jämföra sin egen verksamhet med andra bibliotek och detta har ansetts viktigt eftersom det givit möjlighet till värdefulla tillfällen till att reflektera över sin egen verksamhet i vardagen.

I arbetet med Bibliotek Värmland har vi upplevt att själva processen kanske är viktigare än de konkreta aktiviteterna. Jag har tyckt mig se att det finns ett egenvärde i att träffas över gränser i arbetsgrupperna, personliga kontakter skapas, man lär av varandra när man möts i ett gemensamt arbete och detta leder till tillit. Samarbete tar tid och det är först när man har respekt och tillit till varandra som konkreta aktiviteter växer fram. Någon sa i en grupp att vi genom arbetet i de här grupperna har fått ett nytt forum för lärande.

Vi har också upplevt att när vi fastnat i diskussionerna kring detaljlösningar har det förlösande varit att vi flyttat fokus tillbaka till användaren.

Spridning av resultat

Vårt processinriktade arbetssätt har väckt intresse i omvärlden och vid följande tillfällen har vi inbjudits att berätta om arbetet med Bibliotek Värmland:

- Möte med Östergötlands bibliotekschefer i Vadstena
- Länsresa för Örebro Läns bibliotekspersonal och politiker
- Konferensen "Biblioteksdagarna" i Karlstad, "Bibliotek i samhälle och samverkan"
- Bok & Bibliotek i Göteborg
- NVBFs 6th Nordic Interlending Conference, Trondheim
- Mötesplats inför framtiden, Borås
- Bokmässan på Örebro Slott
- Small libraries – networking makes us stronger, Helsingfors
- BIN-seminarium, Härnösand

Länsbiblioteket i Värmland har också tagit emot ett antal studiebesök som har önskat ta del av erfarenheter som framkommit i arbetet med Bibliotek Värmland.

Två elever från bibliotekarieutbildningen i Lund har presenterat och analyserat Bibliotek Värmland-projektet i en magisteruppsats vid Lunds universitet. Nanna Ekman och Hanna Sjöberg har skrivit rapporten med titeln *Ett steg längre: folkbibliotek och högskolebibliotek i ny samverkan*. (BIVILs skriftserie 2005:07)

På Länsbibliotekets hemsida http://www.lansbiblioteket.se/projekt/bibliotek_varmland.htm finns dokumentation från arbetet i projektet.

